

**„Legalább
önmagadat
szabadítsd meg”**

Nagy Zoltán Mihály:
Messze még az alkonyat
– Fogyo fényben – Túl a
fényeken, Intermix
Kiadó, Ungvár – 2012.

Nagy Zoltán Mihály regénytrilógiája egy napjaink kiüresedő, elszemélytelenedő világával konokul küzdő falusi kisember sorsát tárja elénk. A három kötet (*Messze még az alkonyat*, *Fogyó fényben*, *Túl a fényeken*) tíz év történéseit sűríti drámai monológba.

A történet középpontjában egy özvegyember áll, aki – a hétköznapi apró-cseprő gondjai mellett – naponta szembesülni kényszerül magányával. Tíz hosszú év kell hozzá, hogy fel tudja dolgozni, el tudja fogadni az isteni gondviselés által ráért szenvedést. Felesége halálával az ő kis mikrovilágának legfontosabb tartóoszlopa dőlt ki – bár az elveszített asszony még holtában is a legfontosabb támasza marad. Az ő emléke ad tartást és kitartást.

Kezetben nem pusztán az értelmetlen halál ténye kínozza (feleségét közlekedési balesetben veszítette el), hanem az a meglehetősen goromba helyzet is protestálásra ingerli, hogy a balesetet okozó gépkocsi vezetője mindössze egy év felfüggesztett börtönbüntetést kapott tetteért.

A halállal még csak-csak megbékülne, ha megmagyarázható lenne, miért a szeretett „Őt” vette el az Úr, mi volt a célja, mi volt a szándéka – és miért nem őt, a főhőst büntette, akinek Istenbe vetett hite addig meglehetősen ingatag volt. Az igazságtalanság bántja, és okozza-eredményezi a vívódó, öngyötrő kitérőközlést. Nem akar birkamód élni. Azt látja ugyanis, hogy Isten a megszenvedett hit helyett vak hitet követel.

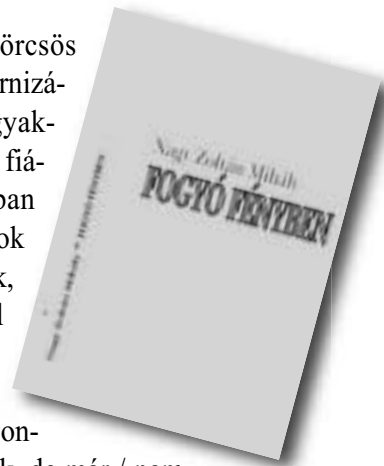
Az első kötet (*Messze még az alkonyat*) egy – a gyászév letelte utáni – ébren töltött éjszaka töprengéseit, szerteágazó gondolatfoszlányait gyűjti egybe, melyben hősünk az öregedés köznapi terheinek megéléséből fakadó „lelki kínok és halvány örömek” felmutatása mellett az élet értelmét, az egyén lehetőségeinek korlátait és az isteni gondviselés fukarságát firtatja.

A kisebbségi lét terhei mellett az önzésre biztató, túlbujánzó fogyasztói társadalommal kell megbirkózni. Irtózik a nyugati kultúra előtti behódolástól, a mának élés reklámok sugalmazta fertőjétől, a falusi erkölcs fékjeinek negligálásától, „a szerzés / könyörtelen ördögének” diadalától.

A múlthoz való görcsös ragaszkodás és a modernizáció összezsugorítása leggyakrabban a menyéhez és fiához fűződő viszonyában érhető tetten. A fiatalok talán észre sem veszik, hogy minden lépésükkel csak rombolják azt a világot, amiben az öreg él. A legfeszítőbb gondolat a „még / itt vagyok, de már / nem számolnak velem” érzése. A fölöslegesség tudata. (A szülői házba beköltöző fiatalok előbb csak a felesége régi bútorait dobják ki, majd az általa használt szobára is szemet vetnek. „Így apad el a lét” – sóhajt keserűen az öreg, miközben jól tudja, hogy a felesége azt mondaná: „ez a dolgok rendje.”) A félelem azonban mindennél erősebb: „mindenem kell majd, csak én nem”.

És persze ott van a hatalmas szakadék, ami az apa és fia között tátong. A szemléletbeli különbség, ami így vagy úgy magyarázható – de el nem fogadható, meg nem érthető az elbeszélő számára. („A birtoklás vágya, ami benne / sürgetőzik /.../ ott munkál / benned is, / a különbség annyi, ő / megszerezni / akarja a tulajdont, / te pedig / megőrizni...”). Egy idilli életforma lebontását, pusztulását siratja tehát a szerző, amelyben a rendszerváltozás utáni évek elszabaduló, korlát nélküli világának képei elevenednek fel: az újmódi dölyfösök korszaka köszönt be. Olykor aktuálpolitikai megjegyzések is becsúsznak a sorok közé. Például a 2004-es népszavazás szégyenletes emléke. De méltán háborítja fel a „nemzeti önfeladás szégyenprogramjaként” aposztrofált kijelentés is, miszerint: „merjünk kicsik lenni”. Ez a fajta meghunyászkodás tovább izzítja lelke háborgását. A baltikumi példát hozza, ahol a kis népek is szembe mertek nézni a félvilágnyi birodalommal. „Istenek, az én fajtám / miért / nem ilyen, / miért csak / a mának / él, / egynyári veteményként / vegetál”? – hangzik a költői kérdés.

A második kötet cselekménye (*Fogyó fényben*) hat évvel később játszódik. Az elbeszélő a temetőkertben elhunyt asszonya sírját rendezgeti. Vele beszél meg a köznapi gondokat. A töprengés, a vívódás útban hazafelé is folytatódik. A „muszájkézfogások”, a választ sem váró „hogyvagyok” még inkább erősítik benne a magány-érzést. A házaikba zárkózó, tévé előtt üldögélő falusiak élete, életmód-

ja már csöppet sem hasonlít az általa megélt egykori világra. Egyre erősödik benne a fölöslegesség tudata. „Csak lenne / vége már” – sóhajt fel keserűen, miközben mégis szinte minden gondolat sorban az életigenlést jelző kitöréseknek lehetünk tanúi.

Keresi a példákat önnön igazolására. Párhuzamot von korunk hibái és a nagy történelmi tévedések között. Kárhóztatja Géza fejedelmet, aki megváltoztatta népének szokásrendjét, de még inkább Istvánt, aki a hön áhított koronáért cserébe kiszolgáltatta népét az idegeneknek, ahogy tették ezt később a verescsillagosok, a piroskönyvesek. S lám: mostanra az akkori álom, a többnyelvű, többszokású ország szétesett, és „a honszerzők földjéről / népének nyelve / száműztetik”. Ezt látva bizony igazat kell adnunk az írónak: hasznosság szempontjából többet ért a regényben példaként többször emlegetett Bene Mózes Pál ökle, mint István valamikori intelmei.

Hősünknek (és a szerzőnek) leginkább az fáj, hogy korunk ifjú nemzedékét megfertőzte a könnyű/könnyelmű élet lehetősége, életcéljukká az érdemtelenül szerzett élvezetek hajszolása vált. Számukra „bűdös a munka, nem ismerik a tisztesség fogalmát, semmibe veszik, sőt gúnyolják a szellemi-erkölcsi értékeket, amelyeknek birtoklása és tisztelete nélkül nincs értelmes emberi élet.” A modernnek nevezett világgal, az önzésre biztató, túlbujánzó fogyasztói társadalommal sehogy sem tud megbarátkozni.

Elkeseríti a kapzsi politika megosztó ereje, a harcslók hatalma, a tobzódó nacionalizmus (lásd: a verecei emlékmű meggyalázása) és saját népének önveszejtő ideológiája („túrik engedelmesen / apák, anyák / a nyelvük elveszejtésére / pokoli következetességgel kimódolt / merényletet, / hogy csemetéik / saját iskolájukban / idegenül tanulják / az egyszeregyet is...”).

A trilógia harmadik kötetében (*Túl a fényeken*) a 70. születésnap adja az apropót a töprengésre, a visszatekintésre. A jeles nap ünnepi hangulata alig néhány gesztus csupán – abba is hiba csúszik, hiszen a hetedik gyertya az öreg tüdő tétova kísérlete nyomán nem alszik el. Talán az időtényező (a „folyton fogyatkozó juss”) nyomban előtolakvó érzete is gyengíti erejét. Hiába a látszólag idilli környezet (a család, az unokák), „kérdések, kétségek / marják az elmét”, amik az ünneplést követően – a kisszobába visszavonulva – sem hagyják nyugton. A hiány parazsa emészti, perzseli az ünnepnapot is – „mert a tíz éve kongó / ürességben / sokszor / megkérdőjeleződött / a Nélküle megélt évek / értelme”.

Bár ezt a tíz évet többnyire kényszerű kötelességként élte meg, ám hogy egyáltalán a család együtt maradhatott, abban mégis elvülhetetlen érdemei voltak, hiszen fiát, aki házassága első évében kis híján felbontotta ezt a köteléket, ő vezette vissza asszonyához – érvényt szerezve a falusi-paraszti világ erkölcsi törvényének („te választottad, te hoztad / ide, / hát most már / itt a helye”).

A „felelősség” (felelősségérzet) az egyik kulcsszava a regénynek. Az elvetett mag végül csak beérett: a fiú elfogadta, magáévá tette az apa által vallott normákat, s ha akadtak is az évek során súrlódások, alapvetően kiérdemelte, hogy a portát, a birtokot a fiára írassa, aki gondos gazda módjára vette át annak kezelését.

Hetvenévesen – visszatekintve az eltelt évekre – elmondhatta: elégedett a maga választotta úttal. Cselekvő emberként, tudatosan élte az életét, s ha volt is pár dolog, ami elkeserítette (a környezetében tapasztalt önzés, a beszűkült tudat, a könnyörtelen szerzésvágy, a tradíciók felrúgása), mindig maradt benne elég erő, hogy továbbhaladjon.

A születésnap éjszakája azonban újabb számvetésre készíti. Megérintette ugyanis a halál borzongató közelsége. De nem fél tőle: útnak tekinti a szeretett hitveshez.

S bár vitatja esélyét a bűnbocsánatra, a kárhózatól rettegvé sem tagadja meg saját felismert igazságait. Olykor erősödik az önvád, az önmarcangolás (volt idő, amikor maga is elvetette Istent, s így vált „önvétké kínjainak kiszolgáltatót eretnekké”) Ez az origó, ehhez a ponthoz gyakran visszatér, magyarázatot keres egykori önhitt magabiztosságára. Máskor viszont a csodát idézi: például amikor a lefekvéskor elszabotált Miatyánk álmában, a tudatalattijából előtörve nyitotta szólásra a száját.

Az egykor folyton Istennel perlekedő férfi mostanra megbékélt. (Mára úgy látja, hogy az akkori vitázó szavak is csupán a feleség elvesztése fölött érzett olthatatlan fájdalom miatt buktak ki belőle, de a tíz nélküle (és mégis vele) eltöltött év begyógyította a sebet, és ennek nyomán átértékelte akkori aggodalmát. Ma már köszönetet mond az ajándékért: hogy megtartotta Istent, s hogy Isten megtartotta őt.

Az Úrral sajátságosan személyes viszonyt ápol. Az egyház mint szervezet korábban is taszította, most viszont az új felekezetek képviselőinek lehengerlő stílusa, behízelt modora különösen riasztja és bosszantja. Nap mint nap szembesülni kényszerül a szeretettan áruvá válásával (árvízi segélyek sajátos elosztása,

kivételezés a temetői helyeket illetően, a damaszkuszi utat átértelmező egykori piroskönyves divatlovagok térítő munkája, vagy a modern kor cukros bácsijaként tevékenykedő neoliberais tanító ténykedése, aki azt sulykolja a diákjaiba, hogy „az ember nem születik / lánynak vagy fiúnak” stb.).

Ám vannak náluk sokkalta eredményesebben dolgozó igehirdetők is: a tiszta paraszti erkölcs felől nézve különösen kétségbe ejtő, ahogy a tévé eluralja a szellemet, ahogy a képernyőn keresztül áru lesz a női test. Elborzasztja a „mának élés” reklámok által sulykolt, fogyasztói társadalmat előrevetítő filozófiája, és még inkább a politikai szinten „szentté emelt másság” hivalkodó térnyerése. „Szodoma ez” – szögezi le elkeseredetten.

A regény segélykiáltás. Egy letűnni látszó korszak utolsó, kétségbeesett kapaszkodása a túlélésbe. Hogy legyőzze a közönyt, a fásultságot, a megosztottságot, és megmentsen egy hitét és nyelvét vesztő nemzetet a pusztulástól. S hogy felmutassa az egyetlen lehetséges kivezető utat: az egymásra támaszkodó szeretetet.

Valahol minden megélt perc alamizna. Sokan beérik a pusztá idővel, a trilógia hőse azonban használja a sorstól nyert időt: gondolkodik, alkot, küzd a negatív szellemi erők, a lélek parazitái ellen. Küzd a bizalomért, önnön emberi méltóságáért, a szavak és tettek összhangjáért. Megnyugtató alkut remél Istennel és emberrel. Mindezt bátran és alázattal.

A szerző által alkalmazott monológszerű narráció (vagy meditáció) természetesen korlátokat is szab a cselekménynek, hisz a világot kizárólag a főhős szemüvegén keresztül látjuk, és ha hangot is ad mások véleményének, azt kritikával, saját álláspontjának egyértelmű rögzítésével teszi. Önmagával polemizál akkor is, amikor a környezetében élők vélekedését idézi. Ebből adódik, hogy a történetész az emberi agy váratlan asszociációit követve csapong, s ahogy a töprengés során a gondolatok egymásba fűződnek, úgy vált egyik témáról a másikra. A vezérfonal azonban világos: hősünk a modernizálódó jelenben egyre kevésbé érzi otthon magát. Mindaz, ami az ő világában a biztonságot, a kapaszkodót – az állandóságot – jelentette, mára széthullóban van.

Az öregedés, a magárahagyatottság és a kisebbségi lét kérdéseit feszegető, érdekes és értékes munka Nagy Zoltán Mihály trilógiája, melyben egy önmagával és Istennel perlekedő öregember felfogása szembeesül a jelenkor szétesőben lévő erkölcsi normáival.

Oláh András

„Magyarok fényes lámpása”

Énekek Szent László király tiszteletére, szerk. Medgyesy S. Norbert és Kovács Andrea, Magyar Napló, 2012.

Egyik legszeretettebb történelmi hősünket, Szent Lászlót, a Lovagkirályt (uralk. 1077–1095, ünnepe: június 27.) 1192-ben Váradon avatták szentté. Fejereklyetartó hermáját a győri székesegyházban őrzik. Ezért találjuk a Szent László tiszteletének elmélyítése céljából 84 énekkel megjelent kötet elején Pápai Lajos győri megyéspüspök, Böcskei László nagyváradi megyéspüspök és Bíró László tábori püspök ajánlását.

Szerkesztői bevezetőjében Medgyesy S. Norbert művelődéstörténész (PPKE BTK, Piliscsaba) a kiadványt szerényen énekeskönyvnek nevezi. Ennél azonban jóval összetettebb, sokoldalúbb kiadványtípust tarthat kezében az olvasó. A mai helyesírással készített, a gyakorlatban is kiválóan használható munka Szent László király tiszteletéhez kapcsolódóan egyesít több, liturgikus könyvtípust: a missalét, a processionalét, a breviáriumot és a népénekeskönyvet. A tudományos igényességgel összeállított forrásjegyzék (219–229. oldal) szerint a könyv készítői több éves kutatómunkával összesen 800 esztendő írott forrásait tekintették át, és abból válogatták ki a liturgikus, irodalmi és zenei szempontból legértékesebb, valamint a néphagyományban ma is élő alkotásokat, és tették napjainkban is könnyen alkalmazható közkinccsé. Nemcsak a templomi, hanem a civil énekkari és az iskolai keretek (történelem és ének-zene oktatás) között is egyszerűen alkalmazható e 250 oldal számú, műbörkötésben, CD-melléklettel együtt megjelent, illusztris kiadvány.

A gyűjteményt három részre oszthatjuk. Az első részben Szent László király életéről, továbbá tiszteletének történelmi és művészettörténelmi háttéréről kaphatunk adatgazdag és egyben olvasmányos összképet Kéry Terézia művészettörténész (MTA BTK Művészettörténelmi Kutatóintézet) tollából. A második szakasz Szent László két ünnepének (június 27. és július 29.) liturgiájához ad gondosan notált, javarészt a gregorián ének magyar dia-

